

Mr. Dr. K.P. van der Mandele

zijn leven en werken in penningen

Door Herman Gerritsen

Onder bovenstaande titel vindt van 30 juni tot 8 november 2009 een penningtentoonstelling plaats in de centrale ruimte van de universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam. De aanleiding voor deze tentoonstelling is het bruikleen van 125 penningen dat het Nederlands Economisch PenningKabinet (NEPK) vorig jaar ontving van de Van der Mandelestichting. Een van de activiteiten van deze stichting is het beheer van de nalatenschap van Mr. Dr. Karel Paul van der Mandele (1880-1975), die in de vorige eeuw een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van Rotterdam.

De Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), waar het NEPK gevestigd is, is erg blij met dit bruikleen. In de eerste plaats omdat Van der Mandele een grote rol heeft gespeeld bij de oprichting en de vormgeving van de Nederlandsche Handel-Hoogeschool (NHH) en de latere Nederlandsche Economische Hoogeschool (NEH), de beide voorlopers van de EUR. Maar daarnaast evenzeer vanwege de aard van de penningen – ongeveer de helft van de penningen heeft direct betrekking op economische activiteiten in Nederland na 1900. En dat is precies het kernthema van de NEPK collectie. De expositie in de universiteitsbibliotheek toont de meest aansprekende en bijzondere exemplaren van het penningbruikleen. Zo brengt het NEPK de markante persoon Van der Mandele en zijn verdiensten voor de Rotterdamse economie, zijn sociale en culturele ontwikkeling en zijn universiteit onder de aandacht van een breder publiek.

De verbondenheid van Mr. Dr. K. P. van der Mandele met de Universiteit

Van der Mandele is al op jonge leeftijd sterk betrokken bij ideeënvorming over de ontwikkeling van de economie van Rotterdam. In 1913 - hij is dan pas 33 jaar!, is hij medepleitbezorger van het vestigen van een handelshogeschool in Rotterdam. De tijd is er blijkbaar rijp voor: nog datzelfde jaar wordt de NHH opgericht.

In de jaren die volgen blijft Van der Mandele vrijwel onafgebroken in een reeks van bestuursfuncties bij de hogeschool actief; aanvankelijk bij de NHH, later bij diens opvolger, de NEH. Ook wetenschappelijk zijn er nauwe banden: in 1933 promoveert hij aan de NHH, en 25 jaar later in 1958 verleent de NEH hem een eredoctoraat.

(1958, Pol Dom) Mr. dr. K.P. van der Mandele ter gelegenheid van zijn erepromotie; brons, gegoten, 74 mm

Pas in 1964 neemt Van der Mandele (dat is dus na 51 jaar!) afscheid als topbestuurder van de NEH. De laatste 19 jaar was hij President-curator. Een eenvoudig rekensommetje leert dat hij bij zijn afscheid al 84 jaar oud was. Zijn naam is ook nu voor velen nog steeds een begrip en is dan ook onlosmakelijk met de instelling en met Rotterdam verbonden.

De penningcollectie Van der Mandele

De collectie bestaat uit totaal 125 penningen die vrijwel alle door Van der Mandele in zijn lange actieve

(1924/1950, Jacobus J. van Goor) Aangeboden door de Kamer van Koophandel Den Haag bij Van der Mandele's 70ste verjaardag; zilver, 60 mm

(1960, anoniem) "Gouden eikel", aangeboden aan Van der Mandele als President-curator van de NEH, ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag; goud op zilver, gegraveerd, 60x60 mm

loopbaan als bankier en bestuurder verkregen zijn. De collectie draagt dan ook een sterk persoonlijke signatuur. Dat is meteen zichtbaar in de bijna 25 penningen die voorzien zijn van een inscriptie met zijn naam. Twee ervan tonen ook zijn portret. Ze zijn alle aan Van der Mandele uitgereikt wegens erkentelijkheid voor zijn verdiensten als bestuurder voor een bedrijf, instelling, evenement of voor zijn verdiensten in nationale en internationale bestuursorganen.

Nog eens ruim 20 penningen hebben betrekking op andere economische activiteiten waarbij Van der Mandele direct of indirect betrokken was. Een derde categorie (14 penningen) zijn

(1923/1960, Jacobus J. van Goor) Aangeboden door de Amsterdamse Kamer van Koophandel aan Van der Mandele bij zijn 80ste verjaardag; zilver, 60 mm

penningen uitgegeven door universiteiten, waaronder vijf van de Universiteit Leiden en zeven van de EUR. Ook bevat de collectie een aantal penningen op naam van de grootvader en de vader van Van der Mandele.

Van der Mandele is van 1951-1973 lid van de Vereniging van Penningkunst. Dat verklaart de aanwezigheid in de collectie van de 32 penningen uitgegeven door de VPK. Een laatste groep tenslotte heeft betrekking op onze nationale geschiedenis en het vorstenhuis.

Dynamische beginjaren

Karel Paul van der Mandele wordt op 1 november 1880 in Delft geboren in een bankiersfamilie. Na zijn jeugd en gymnasiumopleiding in Delft studeert hij een jaar in Lausanne, waarna hij tussen 1899 en 1902 in Leiden rechten studeert.

Hij begint zijn carrière als advocaat op het advocatenkantoor van Mrs. De Brauw in Den Haag. In 1906 komt Van der Mandele naar Rotterdam, waar hij secretaris wordt van de Rotterdamsche Bankvereniging (Robaver). Binnen vier jaar krijgt hij al de functie van directeur. Hij zal die functie 30 jaar bekleden (tot 1940). In 1938 wordt Van der Mandele gekozen tot president van de Kamer van Koophandel. Ook die functie zal hij ruim 30 jaar (tot 1960) uitoefenen.

(1925/1940, A. Urban) Mr K.P. van der Mandele 10 jaar lid Rotterdamsche Kamer van Koophandel; brons, 60 mm

Van der Mandele maakt zich daarnaast verdienstelijk op een breed maatschappelijk en sociaal terrein. Zijn betrokkenheid in 1913 bij de oprichting van de Nederlandsche Handels-Hoogeschool is hiervoor al genoemd. In datzelfde jaar is hij oprichter van de Maatschappij voor Volkshuisvesting Vreewijk waarmee hij het initiatief neemt tot de bouw van Tuindorp Vreewijk. Vreewijk

Penningen

ziet Van der Mandele als een van zijn belangrijkste maatschappelijke activiteiten, waarbij hij dan ook met hart en ziel betrokken is. Ook raakt hij actief betrokken bij de Club Rotterdam (waaruit in 1929 Robeco is voortgekomen), de Volksuniversiteit, de bouw van museum Boymans, de Maastunnel, Stadion Feijenoord, de nieuwe Diergaard Blijdorp, en meer. Van der Mandele zal uiteindelijk medeoprichter van ruim 70 stichtingen blijken te zijn.

minister-president Willem Drees. Samen met burgemeester P.J. Oud belichaamt Van der Mandele de samenwerking van openbaar bestuur en particulier initiatief dat de basis is van de wederopbouw van Rotterdam en de enorme uitbreiding en groei van zijn haven.

1940, M.P.J. Fleur) Schade-enquête Rotterdam; brons

(1953/1960, Henry Dropsy) La Chambre du Commerce de Strasbourg, à M. van der Mandele Président de l'Union des Chambres de Commerce Rhénanes; zilver, 54 mm

(1950/1955, Hans Petri) Penning Rotterdamse Kunststichting met inscriptie Mr. K. P. van der Mandele; brons, 65 mm

Internationale samenwerking na de oorlog

Na de Tweede Wereldoorlog is Van der Mandele de drijvende kracht achter de samenwerking van de kamers van het hele Rijngebied, zelfs tot in Oostenrijk. Hij is er van overtuigd dat dit alleen kan slagen als daarbij, vanaf het begin in 1949, ook de Duitse deelnemers volwaardig betrokken zijn. En zo gebeurt het ook. Vanaf het begin neemt Rotterdam (lees: Van der Mandele) de leiding. Mede via de Unie van Rijnkamers weet hij de positie van Rotterdam als handels- en industriegebied voor het achterland te versterken.

De jaren van de oorlog

In de moeilijke oorlogstijd weet Van der Mandele als voorzitter de belangrijke rol die de Kamer van Koophandel voor Rotterdam heeft, te behouden. De Rotterdamse kamer krijgt zelfs de leiding van de kamers voor heel Zuid-Holland. Naast het bijbehorende intensieve overleg met de toenmalige overheid is hij vanaf de oprichting in 1943 eveneens lid van de groep vertrouwensmannen in bezet gebied onder leiding van de latere

Verder is hij betrokken bij de Opbouw-dag, de oprichting van het Bouwcentrum, de bouw van De Doelen en bij grote Rotterdamse manifestaties als 'Ahoy', E'55 en de Floriade. Ook heeft hij diverse commissariaten, onder andere bij Johan Enschedé en Zonen.

(1955, Jan Pieters) Penning E-55 met inscriptie Mr.K.P. van der Mandele 18 mei 1955; brons, 60 mm

(1953, H. Wetselaar) 250 jarig bestaan Johan Enschedé en Zonen Op naam van zijn commissaris Mr. K.P. van der Mandele; goud, 60 mm

(1970, Eric Claus) "Van der Mandele-penning" - Erepenning van de Rotterdamse Kamer van Koophandel; zilver, gegoten, 100 mm

(1960, Willem Vis) Penning Floriade Rotterdam met inscriptie Dr. Mr. K.P. van der Mandele; brons, 60 mm

Eigenlijk kan in Rotterdam niets gebeuren zonder dat Van der Mandele er zakelijk of inhoudelijk bij is betrokken. Op zijn tachtigste neemt Van der Mandele, of "KP", zoals hij door velen informeel vaak wordt genoemd, geleidelijk afscheid te nemen van zijn vele functies. Dit is dan vaak aanleiding hem met een penning te eren, zoals de penningen in de tentoonstelling laten zien.

Medailleurs en vervaardigers van de penningen

De collectie bevat 14 penningen uit de 17de eeuw (Arondeaux), 18de eeuw (J.G. Holtzhey) en de 19de eeuw (Schouberg, Van der Kellen, Somerwil). De 111 andere penningen zijn ontworpen en uitgevoerd in de 20ste eeuw. Veel van de bekende Nederlandse beeldhouwers en medailleurs uit de vorige eeuw

zijn daarbij vertegenwoordigd, naast minder bekende en enkele anonieme ontwerpers.

De Rotterdamse medailleurs Cor van Kralingen, Han Richters, Loeki Metz, Marinus Kutterink en Jan Pieters zijn nadrukkelijk aanwezig, evenals de Dordtenaar Hans Petri en de Delftenaar H.J. Etienne. Tot ongeveer 1950 zijn alle penningen geslagen. De penningen uitgegeven door de Koninklijke Begeer en zijn voorlopers zijn daarbij zoals te verwachten valt, ruim vertegenwoordigd. In de jaren vijftig komt de gietpenning op, die vooral bij de penningen uitgegeven door de Vereniging voor Penningkunst de overhand krijgt. Bij bedrijven en instellingen blijven geslagen penningen echter veelal favoriet. "Begeer" blijft de vaste leverancier voor de meeste Kamers van Koophandel.

Was Van der Mandele een penningverzamelaar?

N.a.v. dit bruikleen heb ik de afgelopen jaren uitgebreid contact gehad met één van Van der Mandeles kleinzonen. Uit diens toelichtingen op de collectie komt naar voren dat Van der Mandele duidelijk gehecht was aan zijn penningen. Dat gold niet alleen voor de exemplaren die hem waren uitgereikt, maar ook voor bijvoorbeeld de penningen van de Vereniging voor Penningkunst. Hij was dan ook ongeveer 20 jaar lid van deze Vereniging, en beëindigde zijn lidmaatschap pas in 1973 of 1974, toen hij al 93 jaar oud was.

Van der Mandele had voor zijn penningen een mooi en degelijk houten ladekastje, met vijf of zes laden. Bij de overdracht van het bruikleen waren de originele penningdoosjes

De 90-jarige Van der Mandele ontvangt het eerste exemplaar van de naar hem genoemde erepenning, behorend bij de "Van der Mandele-prijs" uit handen van Mr. W.H. Fockema Andreae, voorzitter van de Kamer van Koophandel in Rotterdam (3-11-1970)

daarin deels nog aanwezig. Graag zat hij zo af en toe weer eens achter het kastje en nam de penningen in de hand om ze te bekijken, aldus de kleinzoon. Zoals ieder van ons zal hij daarbij ongetwijfeld zijn voorkeuren, en bijbehorende herinneringen gehad hebben. Maar kom daar nu nog eens achter!

Literatuur:

W.H. Fockema Andreae. Karel Paul van der Mandele (1880-1975). www.inghist.nl/onderzoek/projecten/BWN/lemmata/bwn2/mandele

J.H. van Stuijvenberg. De Nederlandsche Economische Hoogeschool 1913-1963. Rotterdam, 1963, 351 pagina's.

A.J. Teychiné Stakenburg. Beeld en Beeldenaar. Rotterdam en Mr. K.P.

van der Mandele. Rotterdam, 1979, 286 pagina's.

(anoniem) Jubileumboekje 10de lustrum NEH, 1963.

(1778/onbekend, naar J.G. Holtzheij) Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel, aangeboden aan Mr. K.P. van Der Mandele; zilver, Verv. Van Loon 531